

Terugblik

Doelstelling-2 programma

Doelstelling 2 is één van de doelstellingen van het Europese regionale beleid. Doelstelling 2 (D2) richt zich op het verkleinen van regionaal-economische verschillen binnen de Europese Unie en het scheppen van economische en sociale cohesie. In de periode 2000-2008 richtte D2 zich onder andere op het ondersteunen van stedelijke gebieden met structurele problemen. In Nederland was Amsterdam Zuidoost, meer specifiek de wijken Bijlmer & Amstel III, één van de 11 stedelijke gebieden die in aanmerking kwamen voor financiële steun uit het Europees fonds voor regionale ontwikkeling (EFRO). De afgelopen acht jaren is in totaal voor ruim 46 miljoen euro geïnvesteerd, waarvan ruim 14 miljoen (30%) door Europa en ruim 17,5 miljoen (38%) door Amsterdam zelf. De overige bijdragen (32%) kwamen van diverse publieke en private partijen. Tijd om terug te kijken wat er is bereikt en hoe Zuidoost zich heeft ontwikkeld.

Uitgangssituatie 1999

Het gebied Bijlmer & Amstel III kwam in aanmerking voor Europese steun vanwege de relatief hoge concentratie van grootstedelijke problemen, zoals inkomensachterstand, een relatief laag geschoolde beroepsbevolking en criminaliteit. De uitgangssituatie is in 1999 in kaart gebracht met een sterkte-zwakke analyse. Het programmeergebied kon op hoofdlijnen worden gekenmerkt als dynamisch met een potentieel sterk vestigingsklimaat waarbij echter sprake is van relatief grote sociaal-economische problemen en leefbaarheid die onder druk staat.

Dynamisch gebied

Amsterdam Zuidoost was en is een erg dynamisch gebied. Het stadsdeel herbergt vele nationaliteiten en culturen. Aan het eind van de jaren negentig was 78% van de bevolking niet uit Nederland afkomstig. Bovendien was het een erg jonge wijk. Zestig procent van de inwoners moest nog 35 jaar worden. Inwoners woonden er over het algemeen niet erg lang, gemiddeld 4,6 jaar. Het Amsterdams gemiddelde lag op bijna 8 jaar. Een vijfde deel van de bewoners was ieder jaar nieuw in de wijk. Vaak ging het dan om mensen met een relatief zwakke maatschappelijke positie. Verhuizingen binnen het gebied kwamen weinig voor. Dit had tot gevolg dat de binding die de bewoners met het gebied hadden erg laag was. Van dynamiek was zeker sprake. Het lukte echter onvoldoende om deze te gebruiken voor versterking van de sociaal-economische ontwikkeling. Dit was jammer, want het is een bijzonder stukje Amsterdam.

Sterk vestigingsklimaat

Zuidoost stond aan de ene kant bekend als een probleemwijk, maar aan de andere kant ook als een hoogwaardig economisch knooppunt. Beide imago's kloppen met haar identiteit. Het gebied is goed bereikbaar en heeft in economisch opzicht een strategische ligging in de Amsterdamse regio. De voorwaarden voor een bruisend economisch centrum waren aanwezig. Er was dan ook veel bedrijvigheid en bovendien ontwikkelde het gebied rond de Arena

zich tot een tweede uitgaanscentrum. De aanwezige bedrijvigheid in het stadsdeel sloot evenwel slechts in beperkte mate aan bij het arbeidspotentieel dat het gebied herbergde. Je zou kunnen stellen dat het twee verschillende werelden waren, die onafhankelijk van elkaar in hetzelfde gebied hun plek hadden.

Sociaal-economische achterstand

Het gebied stond bekend als een achterstandswijk. In het programmagebied Bijlmer & Amstel III was maar liefst 27% van de potentiële beroepsbevolking werkzoekend, tegenover 15% gemiddeld in Amsterdam. Daarbij lag het besteedbaar inkomen per huishouden zo'n 2000 euro lager dan in heel Amsterdam. Deze cijfers hingen samen met een hoge schooluitval, een relatief laag opleidingsniveau en het feit dat veel bewoners de Nederlandse taal niet machtig waren. Bovendien was 19% van de huishoudens een éénoudergezin. Een dergelijke achterstandpositie was niet zonder meer in te lopen.

Leefbaarheid

Uit zowel de cijfers als uit interviews met bewoners bleek dat de leefbaarheid in Bijlmer & Amstel III onder druk stond. Het ging dan met name om gevoelens van onveiligheid en het aantal delicten (criminaliteit) dat aanzienlijk hoger lag dan in Amsterdam als geheel. Bijna alle aspecten van criminaliteit zouden volgens de bewoners vaak voorkomen. De kans om overvallen te worden was bijvoorbeeld driemaal zo hoog en er was veel criminaliteit en vandalisme gerelateerd aan verslaving. Naast de criminaliteit liet volgens bewoners ook het voorzieningenniveau te wensen over.

Strategie

De ambitie was geformuleerd in een ontwikkelingsdoelstelling die luidt:

Het versterken van de lokale economie in het gebied door het continueren van de vernieuwingsoperatie.

Deze vernieuwingsoperatie in Zuidoost heeft een fysieke en een sociale component. Binnen het D2-programma zijn de bewoners van het gebied centraal gesteld. Door bewoners actief te betrekken bij de ontwikkelingen is geprobeerd hen zowel deel te maken van het probleem als van de oplossing. De behoeften van de bewoners zijn bij het opstellen van het programma dan ook als uitgangspunt genomen, waarbij is uitgegaan van de kansen die het gebied en haar bewoners bieden. Hierdoor is een bottom-up aanpak ontstaan waarbij samen met bewoners, ondernemers en andere stakeholders projecten zijn ontwikkeld en uitgevoerd. Het resultaat is een programma voor en door de bewoners van stadsdeel Zuidoost. Hierdoor wordt de economische en sociale zelfredzaamheid van de bewoners vergroot en worden de potenties van het gebied optimaal benut.

De strategie waarmee is getracht de sociaal-economische achterstand van het gebied te verkleinen is gebaseerd op drie pijlers, met binnen het D2 programma de nadruk op participatie, integratie en empowerment van de bewoners. Daarnaast hebben ruimtelijke vernieuwing en fysieke investeringen plaatsgevonden. Op economisch vlak is ingezet op continuïteit van investeringen, het creëren van werkgelegenheid en het bevorderen van bedrijvigheid.

Deze elementen zijn verweven in drie prioriteiten die het kader vormen voor het D2 programma. De prioriteiten zijn:

Prioriteit 1 'Stedelijke economische omgeving'

Het gaat hier om het creëren van fysieke ruimte om nieuwe bedrijvigheid aan te trekken en het opwaarderen van de fysieke bedrijfsomgeving om reeds bestaande bedrijvigheid te behouden. Ruimtelijke vernieuwing en economische ontwikkeling komen binnen deze prioriteit samen.

Prioriteit 2 'Bevorderen bedrijvigheid'

Het bevorderen van bedrijvigheid gebeurt door het verbeteren van de concurrentiepositie van bestaande bedrijven enerzijds, en anderzijds door het stimuleren en faciliteren van startende bedrijven en acquisitie van nieuwe bedrijvigheid. Hiervoor is het nodig de fysieke bedrijfsomgeving op te waarderen en het opbouwen en onderhouden van netwerken te stimuleren. Om de werkgelegenheid zoveel mogelijk ten goede te laten komen aan de bewoners van het programmagebied wordt tevens aandacht besteed aan het verbeteren van de aansluiting tussen vraag en aanbod op de lokale arbeidsmarkt.

Prioriteit 3 'Versterking sociaal-economisch potentieel'

De belangrijkste prioriteit, gezien vanuit de programmastrategie, richt zich op het versterken van de maatschappelijke en economische uitgangspositie van de bewoners en het vergroten van de sociale samenhang in het programmagebied. Op deze wijze is getracht bedrijven en bewoners voor het gebied te behouden. Een belangrijke voorwaarde daarbij is dat er extra voorzieningen komen om deze ontwikkeling te faciliteren en om netwerken van mensen en organisaties bijeen te kunnen brengen. Daarnaast is ook een preventieve aanpak gericht op het voorkomen van criminaliteit geboden om bewoners en bedrijven vertrouwen te geven in de positieve ontwikkeling van de buurt.

Sociaal economische ontwikkeling

Dynamisch gebied

In de afgelopen acht jaar is de dynamiek binnen het gebied behouden. De vele nationaliteiten en culturen zijn nog altijd een kenmerk van stadsdeel Zuidoost. Juist van die eigenheid is gebruik gemaakt. Er zijn festivals en evenementen georganiseerd die de dynamiek versterken en deze ook naar buiten uitdragen, zodat meer mensen kennis kunnen nemen van wat het gebied te bieden heeft. Op structurele wijze is dit verankerd in het Bijlmer Parktheater waar aan veel culturele uitingen een podium wordt geboden. Naast deze externe uitstraling van de dynamiek is deze ook gebruikt om aan te sluiten bij de behoeften van de verschillende bewonersgroepen. Door ze met elkaar in contact te brengen en daarnaast specifieke groepen vanuit de eigen groep aan te spreken is de sociale en economische ontwikkeling van de bewoners ondersteund.

De binding met het gebied is in de afgelopen acht jaar verbeterd, wat blijkt uit de afname van het aantal bewoners dat vertrekt. In plaats van te vertrekken is een grotere interne migratie zichtbaar, wat duidt op een verbeterd kwalitatief woningaanbod, waardoor de bewoners die zichzelf ontwikkelen behouden worden voor het gebied. Zo blijft de dynamiek bestaan, maar wordt tevens de positieve sociaal-economische ontwikkeling behouden en verankerd.

Vestigingsklimaat

De dynamiek die het gebied kenmerkt komt ook terug in het uitstekende vestigingsklimaat. In de afgelopen jaren is de strategische ligging en het economisch potentieel verder verzilverd. Met name in de periode 1999-2003 was er een explosieve groei van bedrijfsvestigingen, waarbij het gebied sneller groeide dan het Amsterdams gemiddelde. Hoewel de groei van het aantal werkzame personen ook sterk was in die periode, is deze met name vanaf 2006 opvallend. Hoewel nog steeds tachtig procent van de werkzame personen niet in het gebied woont, is dit aantal in de afgelopen jaren met tien procent gedaald.

De bedrijvigheid heeft als gevolg van de algehele economische teruggang eind 2003 een flinke klap gehad, waarvan pas in 2007 enig herstel is te zien. Het lijkt erop dat het gebied sterk kan profiteren van hoogconjunctuur, maar ook extra hard wordt geraakt in economisch mindere tijden. Door ondersteuning en begeleiding van starters en doorstarters wordt getracht dit effect te dempen. In de komende periode kan worden gezien of dit ook wordt gerealiseerd.

Sociaal-economische achterstand

De achterstanden die in het gebied bestonden zijn nog niet geheel weggewerkt. Ook in de komende jaren zal er vanuit de krachtwijken-aanpak extra aandacht worden besteed aan de problemen waar het gebied mee kampt. Dit wil echter niet zeggen dat er niets veranderd is in het afgelopen decennium. De werkloosheid is in tien jaar sterker gedaald dan gemiddeld in Amsterdam. Ook is de afstand tot de arbeidsmarkt van moeilijk bemiddelbare personen afgenomen.

De inkomenspositie van de bewoners is de afgelopen jaren niet verbeterd. Zij is procentueel meebewogen met de ontwikkelingen in de gemeente Amsterdam, maar in absolute zin is de kloof helaas vergroot. De ontwikkelingskansen voor werkzoekenden zijn echter wel sterk toegenomen, getuige de afname van het aantal uitkeringen. Hoewel het aantal uitkeringen nog ruim boven het Amsterdams gemiddelde blijft, lijkt in 2007 een scherpere daling te zijn ingezet. Hoe dit gaat uitwerken in de huidige economische

omstandigheden is afwachten, maar de omvangrijke investeringen in arbeidstoeleidendende infrastructuur bieden kansen om een stijging van de armoede en werkloosheid te voorkomen. Stadsdeel Zuidoost is daarnaast met haar jonge bevolking uitstekend in staat de komende periode van vergrijzing te benutten als economische kans.

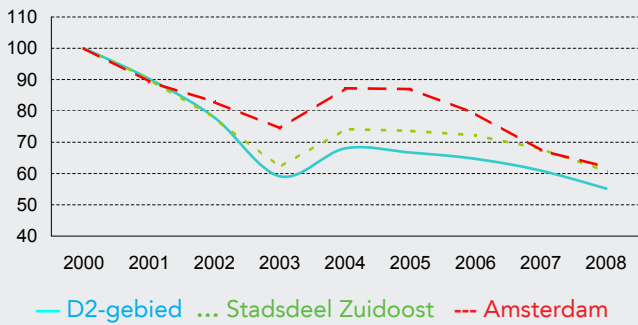
Leefbaarheid

De veiligheid in het gebied was bij aanvang van het programma een belangrijk item. Hierin zijn dan ook veel investeringen gedaan welke hun doel zeker niet gemist hebben. Het aantal aangiften in het gebied is de afgelopen jaren zeer sterk gedaald. Dit beeld wordt deels bevestigd door de objectieve en subjectieve veiligheidsindex. De algemene trend is een dalende, maar er zit een behoorlijke fluctuatie in de cijfers en zowel de objectieve veiligheid als de gevoelde veiligheid van bewoners bevindt zich nog ruim boven het gemiddelde in Amsterdam. Eén van de belangrijkste maatregelen binnen het programma is het instellen van cameratoezicht op verschillende locaties. Uit een evaluatie daarvan is gebleken dat tussen 2004 en 2007 onder meer de geregistreerde overtredingen van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) in de gebieden met cameratoezicht sterk zijn afgenomen. In winkelcentrum Amsterdamse Poort was de afname 69%, in winkelcentrum Ganzenhoef 63% en in winkelcentrum Kraaiennest 55%. Ter vergelijking zijn in het hele politiedistrict van Amsterdam de geregistreerde APV overtredingen in de periode 2004 – 2007 met 12% afgenomen. De sterke verbetering van de veiligheid in het gebied wordt ook onderschreven door diverse stakeholders, zoals de Ondernemersvereniging Amsterdamse Poort.

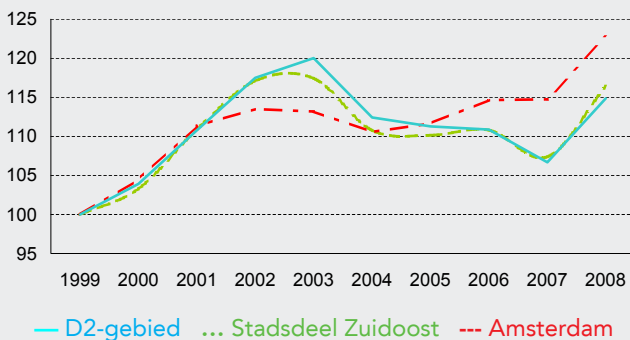

Uitvoering programma Doelstelling-2
Stadsdeel Amsterdam Zuidoost

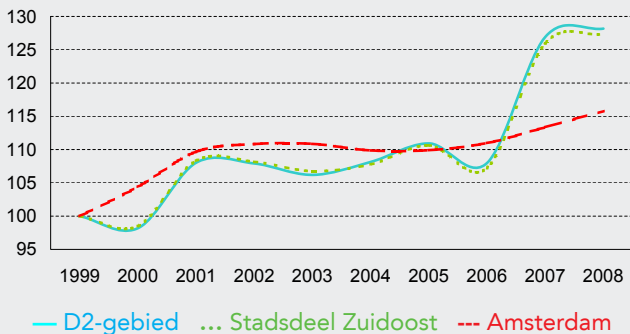
Ontwikkeling aantal niet-werkenden
werkzoekenden 2000-2009

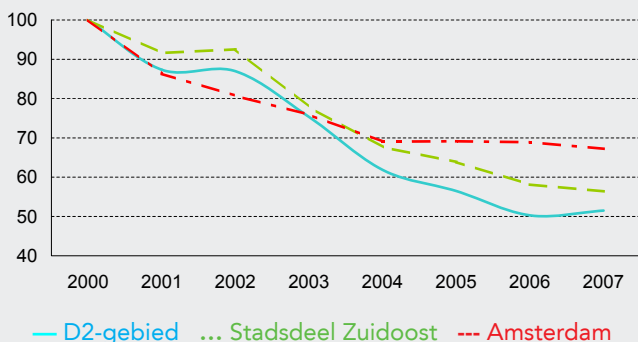
Ontwikkeling bedrijfsvestigingen 1999-2008

Ontwikkeling aantal werkzame personen 1999-2008

Ontwikkeling aantal opgenomen aangiften
1999-2007

Resultaten

De sociaal-economische ontwikkeling van het D2-gebied Bijlmer en Amstel III is hoopgevend (zie ook de tabellen hiernaast) en de effecten van de investeringen via het D2-programma zullen ook de komende tijd hieraan zeker nog een bijdrage leveren. Belangrijkste directe resultaat van het programma is natuurlijk toch het realiseren van zichtbare projecten die een wezenlijke bijdrage aan de sociaal-economische ontwikkeling van het gebied hebben geleverd. Bij de aftrap van het programma zijn indicatoren gekoppeld aan de strategie en zijn streefwaarden bepaald. Met behulp van de Europese steun zijn 32 projecten gerealiseerd die gezamenlijk zowel het vestigingsklimaat als de sociaal-economische ontwikkeling van Zuidoost hebben versterkt.

Starters

Met de realisatie van het concept betaalbare ruimte is het programmeergebied in totaal 24 startershuisvestingen rijker. Waar bij aanvang werd verwacht dat er 2 huisvestingen gerealiseerd zouden worden, is mede dankzij de programmatische aanpak een veelvoud daarvan gerealiseerd. Waar oorspronkelijk werd gedacht aan gezamenlijke huisvesting van starters in één ruimte, blijkt dit in de praktijk niet te werken. Niettemin zijn de afgelopen acht jaar 275 startende ondernemingen gerealiseerd, waar er 50 werden verwacht. Dit succes onderstreept de aantrekkelijkheid van het vestigingsklimaat in Zuidoost, en dus ook in de wijken Bijlmer & Amstel III. Het D2-programma is een katalysator geweest voor het ondernemerschap in het gebied.

Indicator	Streefwaarde	Gerealiseerd
startershuisvestingen	2	24
starters	50	275
deelnemers aan bijeenkomsten/cursussen en begeleidingsprojecten	202	27.348
deelnemers aan matchingsprojecten	20	514
aantal arbeidsplaatsen	227	154

Deelnemers aan bijeenkomsten/ cursussen en begeleidingsprojecten

Om bewoners en ondernemers te enthousiasmeren te investeren in hun eigen ontwikkeling zijn in het programma diverse bijeenkomsten, cursussen en begeleidingsprojecten georganiseerd. Het ging hierbij zowel om cursussen voor ondernemers als om cursussen en bijeenkomsten met culturele en sociale doeleinden. Doel van de bijeenkomsten was kennis overdragen en ervaringen delen en daarnaast een helpende hand bieden in het (re-)activeren van mensen. Hierdoor zijn inwoners en ondernemers beter voorbereid op de toekomst. Een heel belangrijke indicator voor het draagvlak van het programma is dat in plaats van het geplande aantal deelnemers van 202 in totaal 27.348 personen hebben deelgenomen aan deze bijeenkomsten.

Aantal deelnemers aan matchingsprojecten.

Om de aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt te verbeteren zijn er vier matchingsprojecten uitgevoerd. De matchingsprojecten spelen in op de mismatch tussen de relatief lager geschoolde beroepsbevolking en de vraag vanuit het bedrijfsleven naar relatief hoger geschoolde mensen. De streefwaarde voor deze indicator was vooraf laag geschat, omdat verwacht werd dat een grotere focus zou moeten liggen op het eerst activeren en laten

participeren van werklozen en uitkeringsgerechtigden in de maatschappij. Aan deze 4 matchingsprojecten hebben 514 mensen deelgenomen, wat boven verwachting genoemd mag worden.

Aantal arbeidsplaatsen

Als indirect resultaat van de projecten wordt ook gestreefd naar het creëren van nieuwe arbeidsplaatsen. Waar veel projecten worden afgerond als de fysieke investering is gedaan, ontstaan de nieuwe arbeidsplaatsen vaak in de jaren daarna. Dankzij een eerste investering met behulp van D2-geld wordt er op langere termijn een veelvoud aan effecten gerealiseerd (multiplier). Dat is met name zo voor het creëren van nieuwe arbeidsplaatsen. Bij het afronden van het programma zijn er in totaal 154 nieuwe arbeidsplaatsen gerealiseerd. We verwachten dat het werkgelegenheidseffect van D2 de komende jaren zal verdubbelen tot 339.

Hoewel sprake is van direct aantoonbare resultaten is de ontwikkeling van de sociaal-economische positie van de wijken Bijlmer & Amstel III afhankelijk van veel meer factoren. Niettemin is duidelijk sprake van een gunstige bijdrage die boven verwachting is.

